

Τί ήταν οι «αγάπες» και ο σκοπός τους στην αρχαία Εκκλησία;

[Ορθοδοξία](#) / [Εκκλησιαστική Ιστορία](#)

[Αλέξανδρος Χριστοδούλου, Θεολόγος](#)

Ο Χριστιανισμός από τις πρώτες ημέρες της εμφάνισέως του μέσα στον κόσμο άρχισε να κατεργάζεται ήρεμα αλλά αποφασιστικά την επανάσταση της αγάπης. Έτσι άρχισε να ρίχνει τα τείχη που διαιρούσαν τους ανθρώπους και να μεταμορφώνει την ζούγκλα της ρωμαϊκής κοινωνίας σε αδελφότητα αγίων. Μια τέτοια επανάσταση ήταν και οι λεγόμενες «αγάπες».

Παρουσιάζονται σαν γεύματα των χριστιανών και φανερώνουν την αγιότητα της αρχαίας Εκκλησίας δείχνοντας μία υπέροχη συναδέλφωση μεταξύ ανθρώπων κάθε κατηγορίας. Ο απολογητής Τερτυλλιανός (Απολογία λθ') περιγράφει την διεξαγωγή του γεύματος: «Δεν καθόμαστε στο τραπέζι, εάν δεν προηγηθεί η προσευχή μας προς τον Θεό. Τρώμε, εφόσον η πείνα το απαιτεί, πίνουμε εφόσον η εγκράτεια επιτρέπει. Μετριάζουμε την πείνα ως άνθρωποι, οι οποίοι θυμούνται ότι και την νύκτα ακόμη οφείλουν να λατρεύουν τον Θεό. Συνομιλούμε ως άνθρωποι, οι οποίοι είναι βέβαιοι ότι ο Κύριος τους ακούει. Αφού νίψουμε τα χέρια και

αναφθούν τα φώτα, καθένας καλείται να προσέλθει και να ψάλει ύμνο προς δοξολογία του Θεού αναλόγως της ικανότητάς του, είτε από τις Άγιες Γραφές, είτε από το νου του. Το γεύμα τελειώνει, όπως άρχισε, με προσευχή. Ακολούθως καθένας φεύγει για τον προορισμό του. Δεν φεύγουν ως στίφη δολοφόνων ούτε σαν ομάδες άσκοπων περιπατητών ούτε για να επιδοθεί καθένας ελεύθερα στη διαφθορά, αλλά με ταπεινοφροσύνη και σοβαρότητα, ως άνθρωποι οι οποίοι στο τραπέζι έλαβαν μάθημα μάλλον ή γεύμα».

Πράγματι, μάθημα μάλλον παρά γεύμα ήταν εκείνες οι ιερές συνάξεις. Η τροφή εκεί εξαϋλωνόταν και το πνεύμα κυριαρχούσε στο τραπέζι. Μη ξεχνάμε ότι στις «αγάπες» γινόταν πριν από όλα κάτι άλλο. Εκεί προσφερόταν το πνευματικό συμπόσιο, η θεία Ευχαριστία, που ήταν το κέντρο και έδινε την ατμόσφαιρα της ιερότητας σ' όλη τη σύναξη. Έτσι συνδυαζόταν η λατρεία με τη ζωή, ενωνόταν ο ουρανός με τη γη, ο ουράνιος άρτος με τον υλικό. Ο Χριστός περνούσε στη ζωή των πιστών και η ζωή τους προσφερόταν ως δώρο σ' Εκείνον.

Τα αποτελέσματα των ιερών αυτών συνάξεων τα περιγράφει ο Τερτυλλιανός: «Συνερχόμαστε στις συναθροίσεις, για να πολιορκήσουμε, ως ιερός στρατός, τον Θεό με τις προσευχές μας... Συναθροίζομαστε για την ανάγνωση και εξήγηση των Αγίων Γραφών... Με αυτά τα άγια λόγια τρέφουμε την πίστη μας, τονώνουμε τις ελπίδες μας, ενισχύομαστε στην μεταξύ μας εμπιστοσύνη και με τον καθορισμό αυστηρότερων ηθικών διατάξεων κάνουμε σταθερότερη την πειθαρχία μας. Στις συναθροίσεις αυτές γίνονται επίσης οι προτροπές και οι επιτιμήσεις εν ονόματι του Θεού».

Το δεύτερο στοιχείο των ιερών εκείνων γευμάτων, το λατρευτικό, έτρεφε την ψυχή. Υπήρχε και τρίτο στοιχείο, συνδυασμένο με τα δυο προηγούμενα. Οι «αγάπες» δεν ήταν μόνον οι τόποι, στους οποίους συμπροσεύχονταν και συνέτρωναν όλοι οι αδελφοί, είτε πατρίκιои είτε χειρώνακτες. Ήταν ακόμη τόποι φιλανθρωπίας, όπου γίνονταν εισφορές και μοιράζονταν βοηθήματα. Εκεί έφερναν κάθε Κυριακή, ο καθένας ό,τι μπορούσε. Εκεί πρόσφερε ο πλούσιος τα χρυσαφικά του και η χήρα το δίλεπτο, πάντοτε εθελοντικά. Πρόσφεραν δε και σε χρήμα και σε είδος. Τα παρέδιδαν στον προεστώτα, εκείνος τα κατέθετε στο κοινό ταμείο και στο τέλος της θείας λατρείας, μαζί με τους διακόνους κανόνιζε ποιος θα έπαιρνε βοήθημα και πόσο. Στους ασθενείς, το έστελλαν στο σπίτι με τους διακόνους και τις διακόνισσες.

Ο άγιος Ιουστίνος περιγράφει το ιερό αυτό έθιμο στην Α' Απολογία του: «Μετά την λειτουργία της Κυριακής όσοι είναι εύποροι και θέλουν, σύμφωνα με την προαίρεσή του ο καθένας, δίνει αυτό που θέλει, και αυτό που συγκεντρώνεται το παραδίνουν στον προεστώτα, και αυτός βοηθά ορφανούς, χήρες και αρρώστους, και όσους για άλλη αιτία απουσιάζουν, τους φυλακισμένους, τους ξένους, και γενικά φροντίζει όσους έχουν ανάγκη».

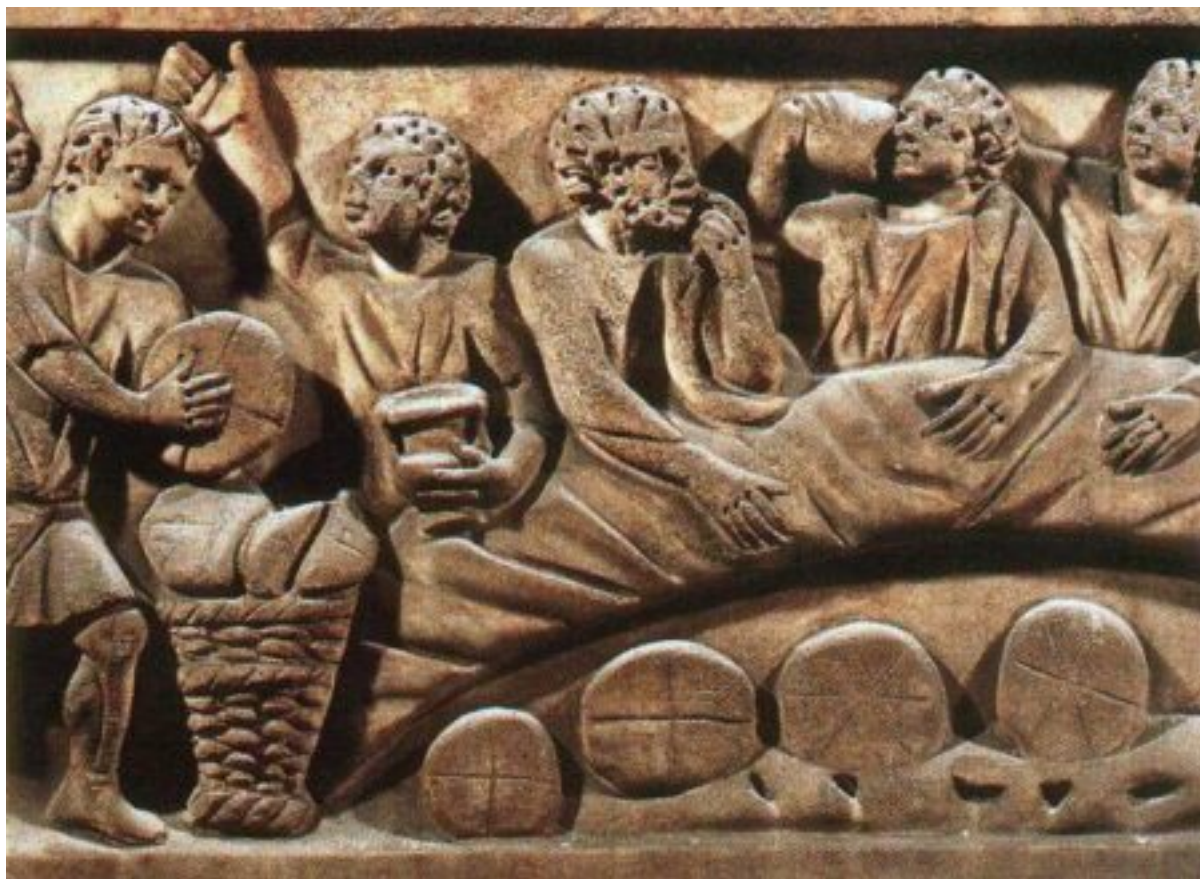
«Πράγματι δεν παραλαμβάνουμε χρήματα —λέει πάλι ο Τερτυλλιανός

συγκρίνοντας πάντοτε με τους ειδωλολάτρες— για διοργάνωση είτε συμποσίων είτε ανωφελών γευμάτων, αλλά για διατροφή και ενταφιασμό πτωχών, για βοήθεια πτωχών ορφανών, είτε των γερασμένων και των ανίκανων για εργασία υπηρετών, καθώς επίσης των ναυαγών. Εάν υπάρχουν Χριστιανοί στα μεταλλεία, στα νησιά και στις φυλακές, εξ αιτίας της επικοινωνίας μας με τον Θεό, απολαμβάνουν την προστασία της θρησκείας στην οποία ανήκουν».

Έτσι η φροντίδα για τους δυστυχείς ήταν αναπόσπαστη από την λατρεία και μάλιστα από το μυστήριο της θείας Ευχαριστίας. Η λατρεία τους γινόταν αγάπη και η αγάπη τους δοξολογία Θεού.

Και η αρχαιολογία μας παρουσιάζει την φιλανθρωπική δραστηριότητα της Εκκλησίας. Όπως αναφέρει ο καθηγητής Γ. Σωτηρίου, «η Εκκλησία προς πλήρωση των υψηλών σκοπών της και ως το κέντρο τότε όχι μόνον του θρησκευτικού αλλά και του κοινωνικού και του πνευματικού βίου, ρυθμίζουσα και διευθύνουσα την πνευματική, φιλανθρωπική και όλη την κοινωνική ζωή των συγχρόνων, ίδρυσε και διοργάνωσε δίπλα στον χριστιανικό ναό κάθε είδους οικήματα, στα οποία παρείχετο η πνευματική και ηθική διαπαιδαγώγηση του χριστιανικού λαού και όπου περιεθάλπετο κάθε κοινω-νική ανάγκη». Τέτοια οικήματα ήταν και «εστίες μετά συνεχόμενων ή αυτοτελών τραπεζών για την περίθαλψη των πτωχών και άλλα φιλανθρωπικά διαμερίσματα, όπου γινόταν η περίθαλψη των ξένων, των ασθενών, των γερόντων, των ορφανών». Παρόμοιο μαγειρείο με τέσσερεις εστίες και με αίθουσα φαγητού βρέθηκε στην παλαιοχριστιανική βασιλική των θεσσαλικών Θηβών (Ν. Αγχίαλος Βόλου), για να διακηρύσσει στους αιώνες την έμπρακτη αγάπη των αρχαίων Χριστιανών.

Η αγάπη ήταν ο νόμος που κυβερνούσε την «αδελφότητα» των πρώτων χριστιανών. Αδελφότητα ονόμαζαν την αρχαία χριστιανική κοινωνία (Κλήμης ο Ρώμης, Α' προς Κορινθίους 2). Κάθε χριστιανός αισθανόταν ιερή υποχρέωση να βοηθήσει τους αδελφούς σε οποιανδήποτε ανάγκη τους. Ο Επίσκοπος ρωτούσε όποιον ερχόταν να βαπτιστεί «εάν τίμησε τις χήρες, εάν επισκέφθηκε ασθενείς, εάν έκανε το καλό προς όλους» (Αποστολική Παράδοση Ιππολύτου). Ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για να γίνει Χριστιανός.

Η αγάπη ήταν στοιχείο απαραίτητο της ζωής των πρώ-των Χριστιανών συνδυασμένο και με άλλα θρησκευτικά καθήκοντα. Μας αναφέρει ένας από τους αρχαίους Πατέρες του β' αιώνα και μαθητής των Αποστόλων, ο Ερμάς, το συνδυασμό της φιλανθρωπίας με τη νηστεία: «Την ημέρα που θα νηστεύεις, δεν θα γευτείς παρά μόνο ψωμί και νερό. Και από τα φαγητά που θα έτρωγες να υπολογίσεις την αξία τους και να δώσεις τα χρήματα σε χήρα ή σε ορφανό ή σε κάποιον που στερείται και έτσι θα αποκτήσεις ταπεινοφροσύνη, ώστε απ' αυτήν εκείνος που θα πάρει να γεμίσει την ψυχή του και να προσευχηθεί για σένα στον Κύριο. Εάν έτσι νηστέψεις, όπως σου είπα, θα είναι η θυσία σου δεκτή από τον Θεό... Αυτά έτσι να τα τηρήσεις εσύ με τα παιδιά σου και όλο το σπίτι σου» (παραβολή ε').

Διπλός ο σκοπός της νηστείας. Άσκηση στην εγκράτεια και προσφορά αγάπης. Και αυτά όλα να τα κάνει ο χριστιανός μαζί με τα παιδιά του και όλο το σπίτι του, ώστε να εκπαιδευτεί όλη η οικογένεια και ιδιαίτερα τα παιδιά στο ιερό καθήκον της αγάπης. Συνδυασμός λοιπόν νηστείας και αγαθοεργίας. Εκτός του Ερμά αναφέρει και ο φιλόσοφος Αριστείδης στην απολογία του προς τον αυτοκράτορα Αδριανό ότι, εάν κάποιος από τους Χριστιανούς ήταν πτωχός και δεν είχε άφθονα τα μέσα, τότε οι άλλοι νήστευαν δύο ή τρεις ημέρες, ώστε να εξοικονομήσουν την τροφή του.

Ακόμη και τα μνημόσυνα γίνονταν ευκαιρία εξασκήσεως της αγάπης. Τα νεκρικά δείπνα, που γίνονταν στους τάφους των μαρτύρων, απέβλεπαν στην ενίσχυση των πτωχών, «προς έλεον και ανάκτησιν των δεομένων», όπως αναφέρει ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος στο λόγο του στον άγιο Σύλλογο.

Τέλος ήσαν σε τακτική χρήση οι έρανοι, όπως βεβαιώνει Κλήμης ο Αλεξανδρεύς: «Όταν υπάρχει ανάγκη για κάτι απαραίτητο αμέσως όλοι να βοηθήσετε» (Ομιλία ΙΙΙ, 71). Έδιναν πρόθυμα, γιατί πίστευαν ότι «μακάριον εστί διδόναι».

Περί τα μέσα του 3^{ου} αιώνα η Εκκλησία της Ρώμης διέτρεφε μονίμως 1.500 χήρες και πτωχούς όπως βεβαιώνει ο επίσκοπος Ρώμης Κορνήλιος προς τον Φάβιο. Αυτά γίνονταν χάρις στους αφιερωμένους εκείνους ανθρώπους, που ήταν έτοιμοι να προσφέρουν την περιουσία τους υπέρ των αδελφών. Χάρις στους διακόνους, που αποτελούσαν τα αεικίνητα φιλανθρωπικά τάγματα κάθε Εκκλησίας, στους στοργικούς επισκόπους που θεωρούσαν τίτλο τιμής να ονομάζονται «φροντισταί χηρών», όπως χαρακτηρίζει ο Ιγνάτιος Αντιόχειας τον Πολύκαρπο Σμύρνης.

Κατά τον τρομερό διωγμό του Δεκίου ζήτησαν οι ρωμαϊκές αρχές από τον αρχιδιάκονο Λαυρέντιο να τους παρουσιάσει τους θησαυρούς της Εκκλησίας. Εκείνος τότε έφερε ολόκληρη φάλαγγα από άμαξες γεμάτες χήρες, ορφανά, πτωχούς, ασθε-νείς, παραλύτους. «Ιδού, οι θησαυροί μας!» είπε με καμάρι στους ειδωλολάτρες. Ήταν πράγματι οι θησαυροί και η δόξα της αρχαίας Εκκλησίας τα φιλανθρωπικά της έργα για τα οποία μπορούσε να καυχιέται. Και όπως λέει ο άγιος Κυπριανός, αυτά έχουν θεατές όχι ανθυπάτους και αυτοκράτορες, αλλά τον Θεό, τους αγίους και τους αγγέλους: «Τι έργο είναι αυτό, το οποίον όταν φανερώνεται το βλέπει και το επαινεί ο Θεός!» (Περί καλών έργων και ελεημοσυνών 21).

<https://bit.ly/3ia9atp>